

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Україна належить до східнослов'янської православної цивілізації. Як транзитна вона здатна бути тільки гетерогенною, тобто неоднорідною і політично слабкою. В умовах боротьби світових цивілізацій за взаємне ослаблення і поглинання вона може зберегтися в історії як етнос і держава виключно у складі своєї, східнослов'янської, цивілізації.

Ключові слова: боротьба світових цивілізацій, транзитна (гетерогенна) цивілізація східнослов'янська православна цивілізація.

Черныш А.М.

УКРАИНА В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННЫХ МИРОВЫХ ЦИВИЛИЗАЦИЙ

Украина относится к восточнославянской православной цивилизации. Как транзитная она способна быть только гетерогенной, т.е. неоднородной и политически слабой. В условиях борьбы мировых цивилизаций за взаимное ослабление и поглощение она может сохраниться в истории как этнос и государство исключительно в составе своей, восточнославянской, цивилизации.

Ключевые слова: борьба мировых цивилизаций, транзитная (гетерогенная) цивилизация, восточнославянская православная цивилизация.

Chernish O.

UKRAINE IN THE SYSTEM OF MODERN WORLD CIVILIZATIONS

Ukraine behaves to east-slavic orthodox civilization. As transit one it is able to be only heterogeneous and politically weak. In the conditions of fight of world civilizations for the mutual weakening and absorption it can be saved process in historical as ethnos and state inside of its own east-slavic civilization.

Key words: fight of world civilizations, transit (heterogeneous) civilization, orthodox east-slavic civilization.

Як і все живе, за традицією, що йде з глибини століть, цивілізації зайняті боротьбою за виживання. Кожен вид вважає свою культуру більш просунутою. Католицькі та протестантські народи пишаються успіхами в галузі науки і техніки та матеріальним добробутом. Мусульмани вважають себе багатшими в духовному відношенні, високоморальними, не настільки егоїстичними, як „невірні”, і зовсім не бідними. Різні світові релігії, тим більше, національні ідеології і люди, з яких складаються цивілізації, – різні за ступенем своєї толерантності та агресивності, тому у взаєминах один з одним ведуть себе по-різному. Одні народи слабо інтегровані в світовий науково-технічний прогрес, погано справляються з внутрішніми проблемами – хворобами, голодом, високою смертністю населення, етнічними конфліктами. Тому вони живуть „без претензій” до зовнішнього світу. Не зазіхають на чужі багатства, не вчать інших, як їм потрібно жити, беруть участь у вирішенні міжнародних питань від випадку до випадку і під тиском обставин. Такими є індуїстська, конфуціанська, африканська і латиноамериканська цивілізації. У певному сенсі до них можна віднести і ісламські країни. Домінуюча ознака цих культур – смиренність і покірність людини, яка прийшла ненадовго в цей вічно існуючий світ. Тому основне завдання кожного – пристосуватися, досягти гармонії внутрішнього світу із зовнішнім, а для цього - удосконалювати самого

себе, а не зовнішнє оточення. До суспільства і світу така людина, скоріше, пасивна, ніж активна.

За рахунок багатовікового грабунку колоній та зверхексплуатації своїх народів ряду країн вдалося забезпечити достатком сучасні покоління, створити стійкі демократії та сформувані ефективні механізми управління суспільними справами. В них – високий рівень соціального прогресу, ширше можливості та більші домагання. Це переважно західна цивілізація.

Решті світу здається, що успіх Заходу – діло рук нинішніх поколінь: хваленого ладу, заснованого нібито на саморегулюючому ринку і такій же стихійній демократії, вміння кожного краще, за інших працювати, гарантованих державою прав та свобод, а також найрозвиненіших у світі науки та техніки. Насправді все набагато простіше та зрозуміліше. Вражаюче уяву багатство, розвинуте громадянське суспільство, яке здатне контролювати державу, високий рівень державного управління – так недосяжні ні в X, ні в XV, ні навіть в XIX століттях, стали сьогодні реальністю завдяки сприятливим початковим природно-кліматичним умовам. Кожна одиниця готового продукту тут завжди потребувала менше живої праці, енергоресурсів, сировини та готових матеріалів. На інших континентах або виснажувала жара, відбиваюча бажання працювати взагалі, або сковував мороз, змушуючи будувати більш товсті стіни та всю зиму лежати на пічці. Багатство європейців завжди приростало інтенсивніше, ніж у інших, також за рахунок використання неоплачуваної праці рабів, вигідних торгових відносин із колоніями та їх прямого грабунку. Сучасний європейський менталітет, який зародився на цій матеріальній основі, у свою чергу, утворив духовні передумови для появи більш розкутої у всіх відношеннях людини: потребуючої більшої свободи та прав, здатної творчо працювати, винаходити та удосконалювати. Значний вплив на життя європейців зробило християнство, яке А.А. Фісун назвав „культурно-генетичним кодом нової європейської („західної“) цивілізаційної сукупності” [1, с.26]. Поступово новий менталітет став самостійним чинником прогресу, відсутнім у інших, духовною аурую, в якій формувалася нова – капіталістична – людина, більш схильна до праці та мобільна. Початково ж протоіндоєвропейські народи, які колонізували Європу, були однаковими – як ті, що оселились у басейні нижнього Дунаю, на прибережних територіях Егейського моря, Середземномор'я та Анатолії, так і ті, що пішли на Північ до теплих берегів Гольфстріму.

Це можна продемонструвати на прикладі слов'ян. Американський етнограф литовського походження Марія Гімбутас виділяє 13 слов'янських мов та народів. При всіх спільних коріннях та походженні волею історії та взаємовідносин з іншими етносами вони розділилися на три гілки: 1. західну (кошуби, чехи, серби, поляки, словаки), 2. східну (українці, білоруси, руські) та 3. південну (словени, сербо-хорвати, македонці, болгарі). Змінюючи одне одного, у Північному Причорномор'ї киммерійці, скіфи, сармати (всі – іранського походження) завдали потужного впливу на мови і культуру слов'ян, котрі жили північніше. Навіть більш віддалені та закриті горами від східного впливу Північні Карпати розвивалися як під впливом центральноєвропейської цивілізації, так і (після 1200 р. до р. х.) під впливом прибульців зі Сходу [2, с. 17, 19, 27].

Сильні завжди рахуються тільки зі своїми інтересами. Чим більше вони мають, тим більше їм не вистачає. Ступінь їх домагань до світу прямо пропорційна розміру їх сили та можливостей. В них багато амбіцій та достатньо „амуніцій”. Їх економіка має потребу в сировинних і енергетичних підживленнях з боку інших регіонів, оскільки національні ресурси або виснажені, або приберігаються на „чорний день”, коли світові резерви наблизяться до кінця. Вони потребують ресурсів, дешевої і невибагливої робочої сили, що погодиться на будь-які умови. Крім того, спрацьовує принцип національного егоїзму, коли конкретно ніхто не вимагає розширення життєвого простору, але на рівні підсвідомості це мається на увазі. Знизу, з мас, і зверху - від політиків стихійно напірають завищені суспільні очікування, що примушують владу забезпечувати народ усім необхідним - неважливо за чий рахунок. Головне, щоб з кожним днем жилося все краще.

Такі держави ведуть себе на світовій арені так само, як головні актори на сцені театру: зарозуміло. Всі інші для них – це „масовка” і „обслуга”. Їх потрібно просвітити, окультурити, навчити. Для цього вони повинні прийняти і реалізувати на практиці „наші” норми життя: правила ринкового господарства, вільних виборів, плюралізму, поділу влади, а також ставлення до Бога, жінки, дитини і іншої людини. Національний свербіж месіанства штовхає держави передових цивілізацій на експансію, спочатку „тиху” – економічну або гуманітарну, потім політичну, а, якщо справа не зрушила або не йде так, як хочеться, – то і військову.

Деякі держави неагресивних цивілізацій упокорюються з такою політикою і спочатку отримують навіть якісь дивіденди. Особливо збагачується при цьому національна еліта. Так, можна вважати завершеною економічну експансію США відносно держав Північної Америки і деяких латиноамериканських країн. Успішно просувається втягування України в НАТО за допомогою Хартії про стратегічне партнерство та щорічних програм уряду, на виконання яких витрачаються мільйони гривень з держбюджету і мільйони доларів США. Це веде до розколу нації, ослаблення держави, робить країну ще більш гетерогенною і залежною. Глобальне військово-стратегічне протистояння США і Росії, західної і мусульманської цивілізацій – штовхає США на розширення зони свого впливу в світі за рахунок нестабільних частин центральної Європи, а також транзитних частин східнослов'янської православної цивілізації. Там, де не вдається мирне завоювання за допомогою „кольорових революцій” (у Грузії та Україні в 2004 р., в Киргизії та Узбекистані в 2005 р.), – використовується військова сила: нанесення ракетно-бомбових ударів авіацією НАТО (по Югославії в 1999 р.), відрив території (Косово) від суверенної держави (Сербії в 2006 р.), військова окупація (Іраку в 2003 р.), військовий конфлікт „інших” країн – Грузії з Росією в 2008 р. або загроза застосування військової сили - щодо Ірану, Північної Кореї, Сирії.

Сьогодні в Росії та Україні є чимало політиків та офіційних урядовців, які однозначно стверджують про європейську належність та європейський вибір. Так, на зустріч у Москві з керівництвом ЄС у травні 2000р. Президент РФ В. Путін зазначив: „Росія завжди була, є і буде європейською країною”. Одним з пріоритетних проявів діяльності Президента В. Ющенко була інтеграція в Європу, оскільки та „без України буде неповноцінною”.

На мій погляд, такі орієнтації не тільки не відбивають суті справи — ані історично, ані в сучасному ракурсі, але, головне, позбавляють нас можливості на підставі вірогідних даних виробити правильну стратегію й тактику зовнішньої політики. Від думки „Росія (Україна) — європейська держава” до Європи — рукою подати: мінімум напруження, максимум бажань і, якщо „Захід нам допоможе”, то вже у близькому майбутньому прийде, нарешті, те довгоочікуване, що мовою комуністів називалось „комунізмом”, російські й українські радикали називають європейською цивілізацією, а населення сприймає як достаток та багатство. І зовсім немає гарантії, що, як прийде час відповідати за виконання названої стратегії існуючою владою, - насправді виявиться, що наша „європейська держава” не тільки не наблизилась до Європи, а й навіть не досягла меж проклятого „розвинутого соціалізму”.

Насмілюсь сформулювати та обґрунтувати іншу гіпотезу. *Росія (Україна) — не європейська, не західна країна. Проте і не східна. Обидві вони, як і Білорусь, відносяться до транзитних, тобто перехідних утворень, та представляють собою гетерогенні (різномірні, змішані) цивілізації. Це не Європа й не Азія. Але певною мірою – і Європа, і Азія. Стан, якому притаманні взаємно протилежні, але власні риси. Як і православ'ю.*

Для характеристики подібних народів український вчений В.Дергачов використовує поняття „межова держава” і стосовно України пише, що в її сучасних кордонах зійшлися „краї” трьох геополітичних, соціокультурних і гео економічних просторів: західноєвропейського, східноєвропейського та середземноморського”[3, с. 430]. В.Й.Скиба, В.І.Горбатенко й В.В.Туренко також показали перехідний характер східної

гілки християнства, моралі і права східних слов'ян, які формувались під могутнім впливом грецької та римської цивілізацій, у той же час залишаючись східним крилом європейської культури й відчуваючи на собі не менш могутній вплив татаро-монгольського Сходу, Персії, Османської імперії та Кримського ханства. [4, с.228].

Географічне сусідство завжди визначало наперед інтеграційні процеси, асиміляцію різних культур та визрівання їх у єдину або різні, проте одного типу. У той час, коли римляни й македонці не намагались бути схожими на китайців, а вікінги — на майя, самі західноєвропейські народи варились в одному казані історії: їхні війни, розвиток науки й техніки, художньої культури та ін. за великим рахунком були спільними — і все це, врешті-решт, привело їх до західної цивілізації, а найбільш схожих — у ЄС.

Інакше йшли справи з тими народами, що знаходились поміж континентами, наприклад, Європою та Азією, поміж країнами та релігіями, що були суперниками: вони завжди були на роздоріжжі, тому що різні їх частини притягувались різними полюсами: одні кликали в один бік, інші — в інший. Скажімо, у Візантії одна частина політиків доводила необхідність єднання з Європою, друга — з Туреччиною, третя бачила відродження нації у послідовному дотриманні заповідей православ'я. Або: одних українців вабила до себе Польща, других — Швеція, третіх — Туреччина і Кримське ханство. Вибір Богдана Хмельницького та його однодумців був за Росією.

В історичній основі *східного менталітету* в більшій мірі лежали явно програшні по відношенню до соціального прогресу ідеологічні бутівні камені: фаталізм, ортодоксальний консерватизм, покірність і беззаперечна слухняність населення перед володарем, сакраментальність релігійних настанов та ірраціоналізм. Це забезпечувало жорсткість соціальної структури суспільства та блокувало перехід від однієї соціальної групи (касти) до іншої, а значить, зумовлювало статичність суспільства, неможливість людей із нижчих каст реалізувати свої генетичні здібності та свій внесок у громадське благо. Влада у значній мірі була знеособлена — як влада Бога, як влада імператора — такого ж земного і недосяжного для простих смертних, влада релігійних приписів, общинних традицій і заборон. Нерозвиненість державної структури й демократії надавала широкі можливості сваволі реальних чиновників, необмежені права економічно пануючим класам. З цього випливали безправ'я громадян, нерозвиненість права громадянського суспільства в його політичній якості, психологія страху, відсутність творчих обставин, умови змагання та прагнення напруженої праці.

Східні цивілізації традиційно є монолітними: тут держава мовби зливається воєдино з виробництвом і виконує роль головного власника. Вона інкорпорує в себе церкву, робить приводними механізмами своєї монополії общину і світські органи місцевого самоврядування. За допомогою своїх і чужих агентів виховує людину в дусі приналежності до цілого, а не як окремого індивіда з почуттям власної гідності і правами.

У такому стані народи перебували віками. Культура, наука і техніка пульсували у великих торговельних і морських містах та столицях. Здебільшого народ, як і раніше, жив по-стародавньому, орав і сіяв, полював і вирощував свійських тварин, шив взуття й одяг, отже, жив своїм незалежним від наукових та культурних досягнень життям. Продуктивність суспільної праці була низькою, споживання — негідним людини, а життя в цілому — примітивним, підпорядкованим біологічним інстинктам і потребам.

Західна цивілізація була замішена на інших ідеологічних цінностях і настановах по відношенню до людини. У різні часи людський індивід означав різні величини, тим не менш естафета людини-особистості з її особливим світом і самобутністю — передавалась із століття у століття, від одного покоління до іншого. Поволі визріли ідея васалітету (VIII—IX ст.) — відносної самостійності міст і місць до центру, ідея пріоритету особистості, її прав і свобод як людини й громадянина (XIII ст.), що закріпили свій офіційний статус у законах і пануючих настановах суспільної свідомості. На відміну від, скажімо, російського кріпака — раба свого поміщика, західноєвропейський селянин у Новий час не був адміністративно прикріпленим до землі й латифундисту. Селянська

маса, що пізніше подалась у пролетаріат, вже у XII—XVI ст. була вільною від виробництва. З XVII ст. світ на Заході не сприймається статичним: він є таким, що перетворюють, та суб'єктом історичного процесу є сама людина. Тому вона повинна бути активною, відповідальною за себе і суспільство. При всьому поклонінні Богу життя сприймалось як життя в цьому світі, все — як реальність, що надає людині засіб задоволення своїх розумних соціальних та біологічних потреб. Кожний віруючий отримує право по-своєму трактувати „слово Боже”, тобто мати особисту віру і свій зв'язок із Богом. Протестантська віра стає не тільки внутрішнім світом людини, але і її власною справою. Протестантизм переніс центр ваги з небес на землю, в реальний світ. Неабияке значення відіграла історична спадщина — римське право, яке лягло в основу сучасного західного права, афінська демократія, зброя і знаряддя праці Аттики, а також живопис, скульптура та література.

Західна цивілізація є плюралістичною. В ній більше співіснують і менше взаємознищують. У відносинах її суб'єктів багато упорядкованості і в той же час достатньо свободи для самовираження. В цій цивілізації більше розподілу (влад, виробників, індивідів) та більше балансів, що дозволяють у процесі взаємодії зберегти „золоту середину”. Держава тут знаходиться у стані перманентної боротьби і співпраці з багатьма іншими суб'єктами суспільства, яких вона розглядає як партнерів: із суб'єктами виробничої діяльності, церквою, корпораціями, органами місцевого самоврядування, окремими громадянами. Усі вони є наділеними власною компетенцією, є підзвітними — врешті-решт суспільству, є автономними і мають власні „устава”. Їх права і свободи не тільки не знищуються державою, а гарантуються і зберігаються.

Будь-яке *порівняння* східного та західного типів культур з російсько-українською, навіть на звичайному рівні, не дозволяє беззастережно віднести нас ані до Сходу, ані до Заходу. За темпом життя, манерами, психологією спілкування, традиціями, схильностями і перевагами, установками до жінки, дитини, партнера і друга, до Бога і праці, добра і зла, ми не такі, як араби, таджики або індійці, проте й не схожі на англійців, французів і німців. Так, нам є більш близькими імена Ізабелла і Джон, ніж Кьокьо й Абу ан-Наср, більш зрозумілою італійська опера, а не китайська, пісні англійською, ніж арабською чи корейською, і, тим не менш, Європа — це там, західніше від нас, і беззастережно вважати себе її органічною частиною можна не тільки з великою натяжкою, та якщо повністю заплющити очі. Однак і тоді лишаються без відповіді питання: чому в нас був соціалізм, а в них — ні? Чому їх рівень розвитку вищий за наш? Чому, нарешті, ми не є членами ЄС? Правда, Україна нібито є членом іншого Союзу, СНД. Проте посідає там „на краєчку стільця”: у зустрічах бере участь, а в системі забезпечення колективної безпеки не перебуває, один документ підписує, а десять інших — ні, оскільки це „загрожує національній безпеці”. В той же час ніякі документи, підписані у Брюсселі, на думку деяких політиків, цієї безпеці не загрожують.

І от у цьому — „на краєчку стільця”, за відсутності „єдиного характеру”, а також у західному українському векторі, що є відсутнім у Конституції і не переважає у громадській думці українців; в нашій безвідповідальності й високо розвинутому шахрайстві, що зумовили неможливість налагодити економіку, — і полягає наша своєрідність. Як то кажуть, „та ж свита, та не так пошита”.

За деякого домінування рис західної культури наш східнослов'янський менталітет і цивілізація в цілому є транзитними, перехідними, такими, що не сформувались як однорідне утворення, що включають в себе різнопланові та протилежні ознаки як західної, так і східної цивілізацій.

Спробуємо показати це на рівні теоретичних та історичних аргументів. Російські [5] та українські вчені [6] зазначають такі риси в менталітеті своїх народів, як максималізм, агресивність, жертвовність в ім'я ідеалів, мрійливість, невибагливість, неконструктивність і та ін. З одного боку, все це є невластивним еволюційно-реформістському й ліберально-консервативному Заходу, а з іншого — нереволюційному Сходу. В той же час східний

монізм і пасивність – це теж ми, як і західна продуктивність і діловитість, підприємливість і енергійність. У східних слов'ян не вшановують підступність та інтригу, проте вони й не толерантні, погано йдуть на компроміс. Якщо полярні цивілізації уособлюють активність та інертність, то сказати щось точне в цьому плані про нас — надто важко. При бажанні в менталітеті росіян і українців можна виявити будь-які риси. Взагалі, сама ідея віднесення всього західного до позитиву, а східного і разом з ним російсько-українського – до негативу є досить спірною і не відображає суті справи. Разом із тим у кожному з менталітетів існують домінуючі ознаки, які і надають своєрідності тому чи іншому типу ментальності. Сакралізація вождя – це наше. Дещо аналогічне було в Італії за часів Муссоліні та гітлерівській Германії, однак за тривалістю і досконалістю механізму братовбивства у ХХ ст. лідирували все-таки ми. Рабський дух у суспільній свідомості, невибагливість, ігнорування моральних цінностей на масовому рівні, мабуть, в якійсь мірі характеризують всіх, але типово це – наше. Ніяке зростання цін і розграбування країни, глобалізація або світова фінансова криза не викликають у нас протесту і не виштовхують на вулицю. Аскетизм пустельників, відлюдників, подвижників і монахів та й взагалі невибагливість від бідності — це теж російське, українське.

Як видно, український менталітет — це, швидше, слабка вираженість і нестійкість громадських цінностей. Еклектичність і різноплановість. Пануючі в менталітеті тенденції визначають зміст відносин, з одного боку, *держави*, з іншого, – *власності, виробництва і розподілу*, а також *церкви, общини, місцевого самоврядування і громадянина*. На Сході вони, як правило, *злиті воєдино*. Захід характеризує *співіснування, боротьба, співпраця*.

Транзитним цивілізаціям, зокрема східнослов'янської, історично властиві *підпорядкованість, гетерогенність, нерозвиненість і відсутність* яскраво виражених конструктивних домінант. Із суб'єктами громадянського суспільства держава тут і не співпрацює, і не є злиною. Вона допускає їх *формальне існування як підданих*, тобто на принципах *підпорядкування*: керує господарськими суб'єктами, позбавляє самостійності церкву, підпорядковує корпорації, тримає у покорі місця, не гарантує людині свободу і кидає її напризволяще, не забезпечує її невід'ємні права.

Аналіз особливостей менталітету і всієї цивілізації східного слов'янства виявляє своєрідність обох явищ. З одного боку, відсутня повна ідентичність їх як з аналогічними явищами на Сході, так і на Заході, а з іншого — немає достатніх підстав для ствердження про їх комплікативність відносно будь-якої частини світу чи навіть обох. Маючи схожі характеристики як із Сходом, так і з Заходом, вони в той же час не схожі ані на один, ані на інший тип людської культури. Асимілювавши деякі риси способу життя народів Сходу і деякі — Заходу, східнослов'янська цивілізація створила і свої *власні, своєрідні*. Усе це дає достатньо підстав для висновку про унікальність розглянутих явищ і кваліфікації їх як *транзитних і гетерогенних*. Разом з тим я схильний гадати, що транзит не буде здійснюватись ні в східний, ні в західний, бік. Вбираючи раціоналізм Заходу і чуттєву ментальність Сходу, замішані на власному колективізмі, моралі, психології та православ'ї, східноєвропейський менталітет і східнослов'янська цивілізація ще довгий час будуть "самі по собі", самі собою і при всіх асиміляційних процесах не уподібняться ані західній, ані східній культурам. Супернові націоналісти навіть підняли ідею Росії „як окремої цивілізації майбутнього, нарівні с китайською, ісламською та західною” [7, с.68]. Наш транзит полягає в нашому серединному стані, свого роду буферній зоні, яку являє собою Східна Європа по відношенню до Сходу і Заходу. Тому вона завжди буде переймати прогресивні риси сусідніх цивілізацій. І це переймання матиме еволюційний характер.

В історії східних слов'ян неодноразово робились спроби „прорубати вікно до Європи” і здійснити вестернізацію — модернізацію на західний зразок. Слідом за філософами давнини і Нового часу, які застерігали про небезпеку сліпого копіювання чужих законів — поза простором, часом і всупереч „духу” народу, В.А. Дергачов являє перспективи такого вибору для країни: „вона втрачає незалежність, розсипаючись враз як

„глиняний колос” [8, С.173,185]. Біда посилюється тим, що і добрі, і корисливі інтереси національних лідерів співпадають з об’єктивними процесами міжцивілізаційної асиміляції, в яких перемагають сильні, а також із суб’єктивними намірами західних лідерів: пристебнути до своєї економіки відсталіх і використати їх. Незважаючи на мирний характер західної експансії, мета її не змінилась за п’ятсот років: підкорити менш розвинуті народи та включити їх в механізм експлуатації труда в ролі іммігрантів. Або зробити лімітроф з усієї країни.

Таким чином, теоретичні, історичні та політичні аргументи, використані в аналізі, дають підстави зробити основні висновки.

1. У місцях з’єднання світових цивілізацій, на стиках великих цивілізаційних культур, особливо там, де тривалий час кордони були історично невизначеними, оскільки часто пересувалися на географічному просторі залежно від успішності військових походів, – виникли перехідні ментальні соціально-психологічні та культурні новоутворення. Прикордонні народи сприймали культуру як завойованих, так і народів, що перемогли, накопичуючи досягнення схожих і протилежних цивілізацій і сприймаючи ці чужі конгломеративні і внутрішньо суперечливі фрагменти як свої власні.

2. Ці проміжні (транзитні) культури здатні бути тільки гетерогенними, тобто неоднорідними, що складаються з різних за своїм складом частин. Ці частини погано стикуються один з одним, часто не піддаються взаємній асиміляції і так само погано інкорпорується самими етнічними носіями. У силу цього подібні новоутворення бувають в основному багатоскладовими, що ускладнює взаємне уподібнення і уніфікацію, а тому несформованими і незрілими, тобто слабкими.

3. Одна з таких прикордонних цивілізацій – східнослов’янська, ядро якої утворюють східні слов’яни і східна ж гілка християнства – православ’я. До народів цієї цивілізації належать росіяни, білоруси, українці, молдавани, казахи, а також значна частина народів (у тому числі інших релігій), які проживають на території Росії, Білорусі, України, частково Молдови та Казахстану - всього близько 200 етносів. Україна - середня за величиною і значенням ланка східнослов’янської цивілізації. Основним її носієм є Росія.

4. У суперництві, зіткненнях і боротьбі географічно близьких Україні світових цивілізацій за взаємне ослаблення, поглинання і використання у власних інтересах (західної і східної; західної і ісламської; західної та східнослов’янської) Україна займає проміжне положення. Оскільки вона ближче до західної цивілізації, то небезпека її поглинання існує, перш за все, з боку Європи. Це призвело б до зникнення Української держави на політичній карті світу і істотного ослаблення східнослов’янської цивілізації. Тому зберегтися в історії як етносу і державі Україні можна виключно у складі своєї, східнослов’янської, цивілізації.

5. Будучи транзитною, а також з огляду на закони глобалізації Україна може проводити тільки багатовекторну, тобто спрямовану в будь-яку сторону світу політику, аби це було вигідним народу. Однак при цьому партнером номер один для всіх східних слов’ян залишатимемось ми самі. Заходу не потрібні слабкі країни, головне для нього, щоб від нас не виходила загроза їхньому добробуту, щоб ми були такими, якими вони хочуть, щоб ми утримували східний вал незаконної міграції і непомітно розсмокталися на західноєвропейському просторі.

6. Україна не здатна стати органічним елементом Заходу і повноцінним партнером. Економічно сильного партнера, здібного розділити всю відповідальність за безпеку, визнають всюди. Куди б не вступили слабкі - вони будуть залишатись на других ролях, стануть залежними і неповноцінними. Рішення за Україну будуть приймати у Брюсселі, а не в Києві. Однак і до Східного воєнно-політичного союзу Україні вступати не слід. Найбільш прийнятним для країни впродовж довгих десятиліть виявився би позаблоковий нейтральний статус на основі політичного партнерства з Росією, пошук і зміцнення власної, східнослов’янської, ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фисун А.А. Демократія, неопатримониалізм і глобальні трансформації: Монографія / А.А. Фисун. – Х.: Константа, 2006. – 352 с.
2. Гимбутас М. Славяне. Сыны Перуна / М. Гимбутас [пер. с англ. Ф.С.Капицы]. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2008. – 216 с.
3. Дергачев В.А. Геополитика / В.А. Дергачев. – К., 2000. – 431 с.
4. Скиба В. Й. Вступ до політології: Екскурс в історію правничо- політичної думки / Скиба В. Й., Горбатенко В. П., Туренко В. В. – К.: Основи, 1996. – 717 с.
5. Крашенинникова В. Америка – Россия. Холодная война культур. Как американские ценности преломляют видение России / В. Крашенинникова. – М.: Изд-во „Европа”, 2007. – 392 с.
6. Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества: материалы II-й международной научно-практической конференции (26-27 июня 2008 г.). – Одеса: „ВМВ”, 2008. – 344 с.
7. Беркут И.В. Брат. / И.В. Беркут, Р.Н. Васишин. – К.: „Саммит-Книга”, 2009. – 232 с.
8. Дергачев В.А. Геополитика / В.А. Дергачев. – К., 2000. – 431 с.

© Черниш О. М., 2009.